

Doğa Bizi Uyarıyor: Yeşil Dönüşüm Artık Bir Tercih Değil, Zorunluluk

Uğur BAYAR- Doğal Hayatı Koruma Vakfı (WWF-Türkiye) Yönetim Kurulu Başkanı ve TÜYİD Yüksek İstişare Konseyi Üyesi

İklim krizinin ve insan eliyle yapılan doğa tahribatının etkileriyle felaket ardına felaket yaşadığımız bir yaz sezonunu geride bıraktık. Önce Marmara Denizi'nde müsilajı gördük. Ağustos ayında ülkemiz tarihinin en büyük yangınlarını ve hemen ardından Batı Karadeniz bölgesinde büyük yıkıma sebebiyet veren sel felaketini üst üste yaşadı. Son 20 yılda yangınlarda kaybettiğimiz orman alanlarının toplamı kadar ormanı yok eden bu seneki yangınlar, artık Akdeniz iklim kuşağındaki ülkemizin gerçeği haline gelmiş durumda.

Görülmemiş ölçeklerde yangın ve sel felaketleri, müsilaj, kuruyan nehirler, göller!

Tek hücreli bitkisel mikroorganizmaların (fitoplankton) denizde uygun ortam bulduklarında aşırı derecede artarak denize salgılarını bırakmalarıyla oluşan müsilaj, daha önceki yıllarda da ilkbahar aylarında görülüyor ve kısa sürede ortadan kalkıyordu. Ancak bu yıl hem görülmemiş bir ölçekte yaşandı hem de geniş yayılımı ile su altındaki canlı yaşamı olumsuz etkiledi. Bu durum için uygun ortamı yaratan nedenlerden biri iklim değişikliğine paralel olarak deniz suyu sıcaklığının artması, diğeri ise kirlilik. Bir zamanlar Türkiye'de su altı yaşamının canlı ve zengin olduğu Marmara Denizi yıllardır devam eden acımasızca kirlenmenin ve umarsızlığın sonuçlarını yaşıyor. Sorun, biz yüzeyde müsilajı görmesek de devam ediyor ve deniz ekosistemine geri dönüşü olmayan zararlar veriyor.

Hava sıcaklıklarının en yüksek ve ormanların en kuru olduğu Temmuz sonu ve Ağustos ayı başlarında ağırlıklı Antalya ve Muğla illerimizde olmak üzere binlerce hektar ormanımız yandı. Son 20 yılın toplamı kadar orman alanını kaybettik. İnsanlarımız yaşamlarını, evlerini, geçim kaynağı olan hayvanlarını yitirdi. Ağaçlarla birlikte burada yuvalayan canlılar da yandı. Ekosistemler, biyolojik çeşitlilik bir anda yok oldu. Doğa, altından kalkması yıllar sürecek bir darbe aldı.

Yangınların hemen ardından bu kez Kastamonu'nun Boztepe ilçesinde, Sinop ve Bartın'da sel felaketi yaşandı. Başta Boztepe olmak üzere il ve ilçelerde can kayıpları, ekonomik kayıplar ve ciddi zararlar meydana geldi. Bölge sele yabancı değil ama uzun yıllardır bu boyutlarda sel felaketi görülmemiştir.

Öte yandan tatlı su kaynaklarımız olan nehirler ve göllerimizden ardi ardına kuraklık haberleri almaya devam ediyoruz. Türkiye'de son elli yılda üç Van Gölü büyüklüğünde sulak alan ekolojik işlevini yitirdi. Bu kayıplarımıza her geçen gün yenileri ekleniyor.

Üstelik tüm bu yaşananlar sadece bize özgü değil. Yangınlar diğerk Akdeniz ülkelerini de kasıp kavururken, Almanya'dan, Çin'den, ABD'den sel haberleri de birbirine çok yakın zaman dilimlerinde gerçekleşti.

İklim krizi küresel bir sorun ve çözümü de küresel olarak ele alınmalı; ama aynı zamanda tek tek ülkelere ve uluslara önemli görevler düşüyor. Bu sorunun çözümü hâlâ mümkün ve bizler gelişmeleri izleyen çaresiz seyirciler değiliz.

Çare biziz!

Bütün bu felaketlerden sonra birçok tartışma yaşandı. Yangınlara yapılan müdahalenin yeterli olup olmadığı, dere yataklarına ev yapmak sureti ile yaşanan yanlış kentleşme politikaları tartışıldı. Bunlar elbette tartışılması ve üzerinde düşünülerek çözüm getirilmesi gereken konular ancak uzmanlar iklim değişikliğinin olası etkileri konusunda uzun yıllardır uyarılarda bulunuyordu. Aşırı hava olaylarının sıklığının artmasının sebebi iklim değişikliği olsa da, bu olayların felakete dönüşmesini engellemek bizim elimizde. Örneğin Karadeniz'de yaşanan seller ve heyelanlar büyük ölçüde yanlış arazi kullanımı ve ormansızlaşma ile ilgili. Dere yataklarına yapılan müdahaleler Karadeniz'de yaşanan yoğun yağışları felakete dönüştürüyor. **İklim değişikliğinin aşırı hava olaylarını artırıcı etkisiyle**

birleştğinde, insan eliyle yapılan tahribatın etkisi katlanarak artıyor.

Paris İklim Anlaşması'na uygun uluslararası iş birliği mekanizmaları iklim krizi ile mücadele için kritik önemde. Bir an evvel emisyon azaltımına yönelik kararlı adımlar atılmazsa, iklim krizine bağlı yangın ve sel felaketleri, dünyanın pek çok bölgesinde yaşanan kuraklık, aşırı hava olayları devam edecek. İklim krizinin yıkıcı etkilerine karşı mücadele etmek için en önemli müttefikimiz uluslararası iş birliği, yenilenebilir enerji, doğa temelli çözümler, sürdürülebilir ekonomi ve tarım politikaları. Kısacası iklim değişikliğinin ve biyoçeşitlilik kaybının dünyamız üzerindeki tahribatını önlemek için Yeşil Dönüşüm artık kaçınılmaz!

Bunun gereğini yapabilmek için ülke olarak konuya yaklaşımımızı, iş modellerimizi, topyekûn zihniyetimizi çok ciddi bir şekilde değiştirmemiz gerekiyor. Sorunu çözmek için kamu, sivil toplum kuruluşları, özel sektör ve bireyler birlikte hareket etmeli.

Yeşil Dönüşüme Ayak Uyduramayan Artık Varolamayacak

Yeşil Dönüşüm'e uymak artık bir tercih değil, bir zorunluluk. Özel sektör kurumları Çevresel, Sosyal Sorumluluk ve Yönetişim bildirimlerini, İngilizce adıyla ESG (Environmental, Social, Governance) raporlarını her geçen gün daha şeffaf şekilde açıklamak zorunda. Küresel sermaye piyasalarında işlem gören bütün şirketler, kamuya yaptıkları periyodik finansal bildirimler dışında ESG bildirimlerini de yapmak zorunda olacaklar. Yeşil Dönüşümü uzun vadeli iş planlarına almayan, bu yönde hazırlanan küresel metrikler ve raporlama standartlarının dışında kalan şirketlerin rekabet ve finansman kaynaklarına ulaşma şansı kalmayacak. Tabii bunlar, küresel sisteme entegre olan ülkemiz şirketleri için de geçerli.

Finansal standartlara uymanın dışında ticari yaptırımlar da çok ağır olacak. Mesela Türk şirketleri AB'ye ihraç ettiği ürünlerin paketlenildiği malzemenin çevresel uyumundan, taşındığı kamyonun karbon ayak izine kadar birçok standarda uymazsa 1,5 milyar Avro'ya varan cezalar ödemek zorunda kalacaklar.

Sanayi devriminden bu yana, dünyanın bütün; enerji, taşıma, iletişim ve ulaşım altyapısı fosil yakıtlar üzerine kurulu olduğu için, Yeşil Dönüşüm'e uyum sağlamanın en büyük zorluğu, uzun vadeli fizibilitesine karşın, kısa vadede devasa bir maliyeti olması idi. Ancak, artık bu

dönüşümün, yaratacağı büyük yeşil yatırımlarla ekonomik olarak da verimli olduğu anlaşıldı.

Amerikan Enerji Bakanı Jennifer Granholm'un ABD Başkanı Joe Biden'ın Mart 2021'de düzenlediği İklim Zirvesi'ndeki konuşması bu açıdan çok önemli mesajlar içeriyor. Granholm, Yeşil Ekonomi'nin; bina yalıtımlarından, yeşil ulaşım sistemlerine, yeni nesil piller, mavi/yeşil hidrojen teknolojilerinden, karbon tutumu altyapılarına kadar 23 trilyon dolarlık bir ekonomik değer yaratacağını vurgulamıştı. Uluslararası Enerji Ajansı IEA 2020 raporunda, dünyadaki elektrikli araçların satışlarının 2020'deki büyümesinin %3,5 olacağını öngörmesine rağmen, büyüme %5 oldu. Norveç'teki arabaların %60'ı şimdiden elektrikli.

Dünyada önde gelen yatırım fonları da ardı ardına yalnızca yenilenebilir enerji yatırımları yapacaklarını ve fosil yakıt yatırımlarından çıkacaklarını duyuruyor. Küresel banklar fosil yakıt yatırımlarını finanse etmeyeceklerini açıklıyor. Çin ise en son BM Genel Kurulu'nda yurt dışında yeni kömürlü termik santral inşasını desteklemeyeceğini duyurdu. Yani değişim çok hızlı gerçekleşiyor.

Yapılan araştırmalar da tüketicilerin sürdürülebilir üretim yapan markalara, doğaya saygılı ve sağlıklı ürünlere olan talebinin arttığını gösteriyor. Özellikle 2000 sonrası doğan Z kuşağında bu eğilim çok daha güçlü bir şekilde ortaya çıkıyor. Bu kuşağın dönüşümün katalizörü olacağını söylemek yanlış olmaz. Geride kalmak istemeyen şirketler dönüşüm yönünde cesur adımlar atmak zorundalar.

Yeşil bir iyileşme için fırsat

Ekonominin COVID-19 pandemisinden çıkış süreci, uygulanacak doğru kamu politikalarıyla bir fırsata dönüştürülebilir. Kamu yönetiminin ekonomik toparlanmaya "Yeşil İyileşme" anlayışıyla yaklaşması, ekonomik kurtarma paketlerinin sürdürülebilir olmayan, doğayı tahrip eden ve iklim krizini tetikleyen yatırımlar yerine sürdürülebilir, doğaya zarar vermeyen, iklim krizi ile mücadeleyi önceliklendiren yatırımlara yönlendirilmesi gerekiyor.

"Yeşil İyileşme" adı verilen bu yaklaşımla ekonomik teşviklerin yeşil yatırımlara yöneltilmesi gelecekteki şoklara karşı atılabilecek en etkili adım olarak ortaya çıkıyor. Öngörüler dünya genelinde 2030'a kadar yapılacak 2,7 trilyon dolar tutarındaki doğa dostu

yatırım ve teşvik ile 10 trilyon dolar getiri ve 395 milyon istihdam yaratılabileceğini söylüyor. Yenilenebilir enerji yatırımları ve doğa dostu yatırımlar ile istihdam %35 oranında artırılabilir.

Araştırmalar, Türkiye'nin ise, aktif bir iklim politikası yürütmesi halinde milli gelirin %7 artacağını gösteriyor. İstihdam yaratma potansiyeli olarak bakarsak; iklim krizi ile mücadeleyi destekleyecek düşük karbonlu bir gelişme, fosile dayalı ekonomik yatırımlara göre daha fazla istihdam yaratıyor. Örneğin; her 1 milyon dolarlık yatırımın, sürdürülebilir enerjide 15-30, enerji depolamada 4-12, enerji verimliliğinde 10-18, çevre dostu şehir altyapılarının geliştirilmesinde 10-15, atık ve geri dönüşümde 15-40 kişiye yeni istihdam yaratma potansiyeli olduğu hesaplanırken; 1 milyon dolarlık kömür yatırımının inşaat aşamasında bir, termik ve maden işletmesinde iki kişiye istihdam yarattığı hesaplanıyor¹. Dünyada ekolojik üretime artan talep de Türkiye'yi ekolojik üretim merkezi yapmak için büyük fırsatlar sunuyor. Kamunun ve iş dünyasının bu konuda öncülüğüne acil ihtiyaç var.

Korunan Alanlar Son Doğal Kalelerimiz!

Doğal ekosistemler, iklim krizi gibi tehditlere karşı direncin temel direkleri. Ekosistem hizmetlerinin küresel ekonomik değeri 125-140 trilyon dolar/yıl olarak tahmin ediliyor. Gıda ve yakacak madde üretiminden iklimin düzenlenmesine, temiz su tedarikinden tozlaşmaya kadar doğanın bize sağladığı ve üzerinde çok da düşünmediğimiz birçok "ürün" ve "hizmet" bunun içerisinde yer alıyor. İnsan kaynaklı karbon emisyonlarının yaklaşık yüzde 60'ı deniz ve kara ekosistemleri tarafından tutuluyor.

Doğayı korumanın en önemli ve en düşük maliyetli araçlarından biri olan korunan alanlarımız aynı zamanda yaşam destek sistemlerimiz. Doğal Hayatı Koruma Vakfı (WWF-Türkiye) olarak, bu tehditlerden yola çıkarak "Korumazsak Kaybederiz: Sürdürülebilir Bir Türkiye İçin Korunan Alanlar Hedef: 2030'a kadar %30" başlıklı bir rapor hazırladık. İklim düzenleme, toprak oluşumu, canlı topluluklarının göçleri, karbon ve su döngüsü gibi ekolojik süreçlerin, genetik kaynakların ve

tehlike altındaki türlerin devamına yardımcı olan bu alanların, insan yaşamı ve parçası olduğumuz ekolojik sistemin sürdürülebilirliği için yaşamsal öneme sahip olduğuna dikkat çekmeye çalıştık. Türkiye için de bir hedef önerdik: **Korunan alanların ülkemizin yüzölçümünde içindeki payını 2030 yılına kadar %30'a çıkarmak!**

Bilim insanları, dünyamızda yaşamın sağlıklı bir şekilde işleyebilmesi için karaların ve denizlerin en az üçte birinin (%30) koruma altına alınması gerektiğini söylüyor. Bu oran dünya genelinde şu anda karasal alanlar için %13,2, AB ülkelerinde ise ortalama %26. Tür ve habitat çeşitliliği bakımından Akdeniz kuşağındaki en zengin ülkelerden biri olan ülkemizde ise resmî açıklamalara göre karasal korunan alanlarımız %11, denizel korunan alanlarımız %4 civarında. 2030 yılına kadar Türkiye'de daha fazla sayıda ve daha geniş alana sahip (%30) bir korunan alanların oluşturulması ve daha güçlü, daha iyi korunan bir korunan alan yönetiminin gerçekleştirilmesi gerçekten hayati öneme sahip. Bunun için de kamu, iş dünyası ve sivil toplum arasında güçlü bir iş birliğinin hayata geçirilmesi şart.

Bu yıl iklim değişikliğinin tetiklediği ciddi felaketlerle karşılaştık, acılar yaşadık. Ama yılgınlığa kapılma lüksümüz yok. Tam tersine harekete geçmeli ve üstümüze düşeni yapmalıyız. Doğa bizi uyarma aşamasında, henüz dönüşü olmayan noktaya gelmedik.

Türkiye'nin iklim kriziyle mücadelede küresel iş birliği için 2016 yılında imzaladığı ancak onaylamadığı Paris Anlaşması'nın Ekim ayında Meclis'in açılmasıyla gündeme alınacak olması bu yolda umut verici bir adım. Paris Anlaşması'nın onaylanmasını takiben küresel sıcaklık artışını 1,5 derecede sınırlandırmaya katkı sağlayacak, güçlü emisyon azaltımı hedefleri içeren iddialı ve gerçekçi bir yol haritası hazırlayarak dünyaya liderlik eden ülkeler arasında yer alabiliriz. Türkiye eğer bu hamleyi gerçekleştirirse Yeşil Dönüşüm ve Covid sonrası Yeşil İyileşme yolunda kritik bir adım atmış olacak. İklim krizi ile mücadeleyi ve doğa kayıplarını durdurmayı bir milli seferberlik olarak ele almalıyız çünkü Yeşil Dönüşüme ayak uyduranlar bu çağın kazananı olacak, inkâr edenler ise yok olanı.

¹https://wwftr.awsassets.panda.org/downloads/10_soruda_paris_anlamasi_web.pdf